

i norska Bergen, där Sigbrit höll krog och var bordellmamma. Bergen var under 1500-talet okänt för bordellverksamhet. Kristians förhållande med Dyveke höll på att kosta honom det habsburgska äktenskapet. Att hålla sig med frillor och besöka bordeller var accepterat, inofficiellt även av kyrkan, men att Kristian höll sig med en frilla som tidigare arbetat på bordell var för mycket för etablissemangen och för Elisabeths giftoman, fastern Margareta av Nederländerna. Kristian stod på sig, men Dyveke dog plötsligt 1517 och ryktet sade att hon hade förgiftats.

Segraren skriver historien – såväl det nordiska högfrälset som samtida och senare historiker, och Gustav Vasas propaganda, lyfte fram det mesta av vad kung Kristian åstadkommit som fel och fördärligt. Bisgaard nyanserar bilden av Kristians liv och sätter in det i den komplexa kontext som 1500-talets upplösning av det medeltida samhället var. Sammantaget visar Bisgaard på en bred kunskap om nordiska förhållanden, även om det inte alltid blir rätt med högfrälsets släktlinjer och den svenska medeltidsgeografien. Det breda anslaget medför att boken ibland blir lika sammansatt och svårövergriplig som en människas liv. Framställningen hade möjligen tjänat fler läsare på att renodla formen till ett strikt biografiskt perspektiv. Det hade emellertid inte varit särskilt originellt. Boken är välskriven, så långt en svensk kan bedöma det danska språket, med en medryckande berättarglädje och bitvis snillrik finess. Det stora formatet och tvåspaltstexten uppvägs av att boken smyckas med mycket vackra målningar, inte minst Albrecht Dürers kolteckningsporträtt av kung Kristian från 1521, vilken ger liv till människan vi läser om. Det är nyttigt för såväl yrkesverksamma historiker som en historieintresserad allmänhet att få ett danskt perspektiv på vår gemensamma historia. *Christian 2* är till skillnad från många andra biografier inte en bok man läser och sedan lägger åt sidan, utan en bok att återkomma till.

Stockholms universitet

OLOV LUND

Sven Lilja, *Befolkningar, städer och stater: Strukturella maktresurser i det skando-baltiska området cirka 1500–1820: en studie i historiska makroprocesser*, Studier i stads- och kommunhistoria 45 (Stockholm: Stads- och kommunhistoriska institutet 2021). 616 s.

Hur kan de geopolitiska förändringarna i Östersjöområdet under tidigmodern tid förklaras? Det är inte någon liten forskningsfråga som Sven Lilja gett sig i kast med att undersöka i en bok som han med rätta betecknar makrohistoria: den inte bara rör förändringar i omfattande demografiska

och ekonomiska samhällsstrukturer i ett antal stora geografiska enheter under flera sekler, utan redovisar därtill betydande nya empiriska undersökningar, resultatet av flera decenniers forskningsarbete. Lilja angriper nämligen problemet genom att mäta den geopolitiska makt och de "strukturella maktresurser" som de fem tidigmoderna Östersjöstaterna Danmark-Norge, Sverige, Polen, Preussen och Ryssland hade och hur dessa förändrades över tid. Forskningens utgångspunkt är att dessa strukturella maktresurser kan och bör mätas och analyseras kvantitativt: den springande punkten är därför vad som skall räknas som en strukturell maktresurs och hur detta kan mätas för respektive stat.

Det som Lilja söker förklara är hur staternas relativa makt förändrades. För att göra detta undersöks i bokens inledande empiriska del (kap. 4–8) hur staternas respektive territorier förändrades över tid utifrån premissen att territorium är makt. Översikten är kronologiskt upplagd och tenderar bitvis att bli väl lång. Den sammanfattas dock väl i både text och figurer, vilka tydligt visar de kraftiga territoriella förändringar som skedde både genom erövring men inte minst genom de två nordliga staternas utmarksexpansion.

I nästa empiriska del (kap. 9–12) studeras den första av de strukturella maktresurserna, folkmängdsutvecklingen och befolkningstätheten, vilken Lilja menar reflekterar staternas förmåga till ekonomisk produktion. Den följande delen (kap. 13–15) behandlar den andra av de strukturella maktresurserna, städerna, som är ett mått på respektive samhälles produktivitet. Lilja beräknar både antalet städer i respektive stat, urbaniseringsgraden och den "rurala bärkraften", det mått som närmast ger ett mått på den agrara produktiviteten. Den tredje strukturella maktresursen är staternas "inre integration" (kap. 16–19), vilken mäts genom den "urbana integrationen", som sägs spegla staternas "effektivitet" och dess "grad av inre samordning" (s. 315). Den urbana integrationen är i sin tur sammansatt av ett "centralitetsindex", som mäter hur demografiskt dominerande den största staden i respektive stat var, och av ett "integrationsindex", vilket motsvarar hur nära rang-storlek-förhållandet städerna emellan låg ett teoretiskt ideal. Till skillnad från de två tidigare maktresurserna saknar den tredje intuitivt samband med staternas geopolitiska makt: fördelen tycks vara att den är en variabel som går att mäta, även om det är oklart vad den riktigt står för.

I bokens avslutande del (kap. 20–22) utvecklar Lilja ett sammantaget "maktresursindex" innefattande folkmängden, den rurala bärkraften, integrationsindexet och centralitetsindexet, varefter resultaten rörande de fem staternas över tid varierande maktresurser presenteras. Dessa tolkas mot bakgrund av den geopolitiska utvecklingen, medan kvantitativ återkoppling till territoriets storlek som ett mått på staternas "makt" saknas. Jag hade här önskat att författaren också hade genomfört kvantitativa analyser

(genom t.ex. regressioner) som skulle kunna svara på hur väl de undersökta variablerna kan förklara den geopolitiska utvecklingen, liksom huruvida deras relativa betydelse förändrades över tid. Jag hade också gärna sett en undersökning av vilken betydelse maktresursindexets utformning har för resultaten: ett maktresursindex skulle kunna utformas på andra sätt även om det inkluderar just de variabler som Lilja valt ut, något som visserligen kommenteras (s. 393f.) men inte studeras närmare. Det enorma materialet tycks erbjuda goda möjligheter att föra resonemangen och slutsatserna kring betydelsen av de olika maktresurserna längre genom kvantitativ analys.

Till studiens förtjänster hör dess exkurser rörande källor och metodfrågor. Särskilt intressant är diskussionen kring tidigmodern demografisk normalitet och hur dödlighetskriser påverkat de regionala folkmängdsberäkningarna för perioder då källuppgifter saknas. Jag hade dock gärna sett att dessa avsnitt genom en annan disposition hade kommit redan i bokens inledning, före de empiriska kapitel där de ligger till grund för resultaten. Jag hoppas att de stora databaser som Lilja byggt upp under arbetet med boken så småningom kommer göras öppet tillgängliga för andra historiker: det skulle inte bara underlätta en granskning och bedömning av bokens sifferunderlag och metod utan också utgöra en betydande resurs för framtida tidigmodern demografisk och urbanhistorisk forskning.

Sammantaget är Liljas bok ett ambitiöst försök att mäta tidigmoderna maktresurser i syfte att förklara den geopolitiska utvecklingen i Östersjöområdet under en lång tidsperiod. Eftersom kvantitativa analyser saknas förblir dock osäkert i vilken mån just dessa index och variabler bäst förklarar utvecklingen. Detta får dock inte skymma det faktum att Liljas bok är en pionjärsats som kommer att vara av stor betydelse för framtida studier av makrohistoriska utvecklingsförlopp, både i Östersjöregionen och i ett större nordeuroasiatiskt sammanhang.

Sveriges lantbruksuniversitet & University of Cambridge MARTIN ANDERSSON

Jorge Fernández-Santos & José Luis Colomer (red.), *Ambassadors in Golden-Age Madrid: The Court of Philip IV through Foreign Eyes* (Madrid: Centro de Estudios Europa Hispánica 2020). 604 s.

Antologins tema är utländska diplomaters erfarenheter från Filip IV:s hov och Madrid mellan 1621 och 1665. Den spanske kungen regerade över ett världsomspännande imperium och därmed attraherade det spanska hovet besökare från hela världen, likaså staden Madrid som genomgick en stor-